

БУДДИСТСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕТИКИ

© Демків Остап, 2007

У сучасному світі уже давно звикли до того, що з екологією не все гаразд, усі ми знаємо про “парниковий ефект” та його наслідки, про шкідливість антропогенної діяльності на планеті загалом тощо. Існують розробки практичного характеру для мінімізації шкідливого впливу промисловості на екологічну рівновагу. Теоретичним підґрунтям для таких розробок є ідея (не нова за суттю) про те, що у світі все взаємопов’язане, що ніщо не відбувається без відповідної на те причини і будь-що має певні наслідки. Найчастіше такі наголоси у розумінні світобудови ми зустрічаємо у східних вченнях, зокрема у буддизмі. Одна з головних концепцій буддизму, як і індуїзму, має назву “взаємозалежне виникнення”. Відштовхуючись від назви, можна пояснити її суть: одне породжує інше, або ж існування чогось дає початок чомусь іншому. З такої позиції буддисти пояснюють усе, що діється як з окремим індивідом, так і з суспільством, яке живе на певній території. Отже, можна говорити поряд із соціально-філософською концепцією буддизму про буддійську екологічну концепцію. Найчіткіше вона викладена відомим буддистським теоретиком Васубандху як приклад для пояснення так званого домінуючого плоду неблагих шляхів діяльності. Домінуючий плід або просто наслідок визначає стан довколишнього середовища, в якому набувають нове людське народження ті, хто раніше (за попередніх життів) “грішив”. Постінфернальне людське народження тих, хто в попередніх життях був схильний до вбивства, характерне для ситуації екологічного виродження. Злодійство має своїм кармічним плодом каменепаді, пилові бурі, солоні і кислотні дощі. Якщо переважають піщані пилові заноси, то це домінуючий плід перелюбу. Брехня породжує забруднення повітря з переважанням смороду. Образлива грубість своїм кармічним плодом має перетворення плодючих, оброблених земель в солончаки, непролазні джунглі, до втрати плодючості ґрунту. Пліткарство кармічно впливає на зміщення природного сезонного циклу, призводить до втрати стійкої метеорологічної специфіки сезонів. Захланність, злість і хибні погляди мають загальну кармічну властивість погано впливати на урожай. Так, захланність спричиняє засихання овочів і фруктів, злість робить їх кислими і непридатними до вживання, плід хибних поглядів – повна відсутність урожаїв.

Отже, згідно з буддистською екологічною концепцією, природне середовище руйнується внаслідок практики десяти неблагих шляхів діяльності. Роблячи погані вчинки, люди готують собі в майбутньому природні катастрофи, руйнування атмосфери, зникнення родючих земель. Якщо згідно з буддистськими поглядами інтерпретувати сучасність, можна припустити, що парниковий ефект, від якого потерпає земна куля в наш час і наслідки якого особливо важко переживають країни, територія яких витягнута по меридіану, є результат розвитку засобів масової інформації, функціонування парламентів, конференцій, міжнародних судів, а також буму естрадного співу, позаяк вся ця діяльність, безумовно, належать до розряду пустослів’я.

Людина, практикуючи захланність, злість і хибні погляди, в прямому сенсі позбавляє себе в майбутньому їжі; необхідно підкреслити, що релігійний нігілізм здатний в буквальному сенсі добити сільське господарство і привести до тотального голоду. Тільки свідомо відсторонюючись від аморальної діяльності, людство здатне врятувати природу і забезпечити собі екологічний добробут. Припинення війн, скасування смертної кари, відмова від практики застосування законів, які передбачають конфіскацію власності, заборона оподаткування на користь священства, дотримання суворої статевої моралі, яка б виключала пропаганду розпусти і визнання як норми гомосексуальних шлюбів, повна відмова від брехні, застосовуваної для деформації свідомості

інших людей, відмова від образливих грубощів, яка демонізує людину і окремі соціальні чи національні групи, і, нарешті, радикальний перегляд діяльності ЗМІ і шоу-бізнесу – усі ці заходи у сукупності є інструментом збереження довкілля, врятування природи.

В екологічній концепції буддизму немає ні грана того, що в європейській культурі прийнято називати сентиментальністю, бо в цій концепції чітко простежується основний принцип теоретичної інтерпретації психокосму – принцип іманентного зв'язку свідомості та його матеріальних місцеперебувань.

Що стосується благих шляхів діяльності, то їх треба розглядати стосовно трьохаспектності їхніх наслідків як протилежність неблагим. Дослідникам-небуддистам видається, що ідея специфічної подібності природно зумовленого наслідку і причини (дії), яка породила його, являє собою дериват міфологічного мислення. Вони, проте, не ототожнюють цей дериват з принципом подібності, який діяв в архаїчній магії, а говорять саме про дериват, тобто теоретично-понятійну переробку архаїчної мисленнєвої форми.

Типологічно ідею специфічної подібності причини і природно зумовленого плоду в буддизмі можна порівняти з деякими положеннями Нагірної Проповіді (наприклад, поважай батька свого і набудеш довголіття; не судить, і не будете судимі, блаженні вбогі духом, бо увійдуть у царство небесне тощо). Проте типологічна подібність тут обмежується саме ідеєю специфічної подібності, а типологічні відмінності доволі багатоманітні.

Так, буддизм – антропоцентрична релігія, християнство – теоцентрична. У буддизмі концепція часу базується на уявленні про космічні цикли, в християнстві це лінійна концепція. І, нарешті, у буддизмі є ідея об'єктивного зв'язку благих і неблагих вчинків з їхніми наслідками (закон карми), що принципово виключає ідею відплати від трансцендентної інстанції. У християнстві ж питання про потойбічне – райське чи інфернальне – буття душі вирішується Господом, і відповідно гріхи, за винятком лихослів'я на Святого Духа, можуть бути пробачені завдяки безмежному божественному милосердю тощо.

1. Буддистський взгляд на мир / Е.П. Островская, В.И. Рудой. – СПб., 1994.